

mladika

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

č 67

II 117 986 1985

999430051,8

COBISS

8

Spedizione in abbonamento postale Gr. III/70 - Periodico mensile/Pošt. plačana v gotovini - Skupina III/70, oktober - ottobre 1985

MLADIKA

IZHAJA DESETKRAT V LETU

LETO XXIX. - ŠTEVILKA 8

KAZALO

Ester Sferco: Za nami je jubilejna Draga '85	101
Sergij Pahor: Kakšno upanje?	102
Neposredni vtisi dveh predavateljev	104
Zora Tavčar: Prijatelji	105
Milan: Kruh... za življenje sveta	106
Pod črto: Kdo se je obesil v Dragi; Obelisk že stoji	107
Ljubka Šorli: Govorica zvočkov	108
Marta Kunaver: Šlo je, šlo poletje	109
Pavle Merku: Prčedou	111
Dolores Terseglav: Božje okolje	111
Antena	112
Mogoče ne veste, da...	115
Martin Jevnikar: Umrli je dr. Ivo Juvančič	115
Narava - okolje - človek	116
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura: Milan Bufon; Rafko Dolhar	117
Ocene: Goriški letnik (Ester Sferco); Letopis tržaške škofije za leto '85 (M.Š.)	118
Novice knjižnice Dušana Černeta (2)	120
Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Listnica uprave; Za smeh	
Priloga: RAST 26-1985, pripravlja odbor mladih (str. 101-104)	

Zunanja oprema:
Edvard Žerjal

Uredništvo in uprava: 34133
Trst, ul. Donizetti 3, tel. 768189

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Registrirano na sodišču v Trstu
št. 193

Član USPI (Zveze italijanskega periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 1.500 lir. Celoletna naročnina za Italijo 12.000 Lir; nakazati na poštni tekoči račun 14470348 — »Mladika« — Trst. Letna naročnina za Jugoslavijo 1000 ND. Druge države 12 US dolarjev (ali enakovreden znesek v tuji valuti).

tisk »graphart«, trst, rossetti 14

pisma pisma pisma pisma pisma

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva.

Križ s Križem

V številki 7 ste objavili članek o dekliskem zboru VESNA iz KRIŽA. Je to vasica Križ pri Tomaju, ki se nahaja, kot gotovo znate, v Jugoslaviji?

Ker pa sem tudi jaz iz iste vasi kot dekl. zbor Vesna, tj. iz Svetega Križa pri Trstu, mi je jasno, da pišete o tej vasi. Zato sem zelo začudena in tudi razočarana, da je tudi MLADIKA prekrstila našo vas v »KRIŽ«, kot so jo že zdavnaj prekrstili levičarsko usmerjeni slovenski duhovi.

Z odličnim spoštovanjem

A. Košuta

Spoštovana gospa, dovolite, da Vam namesto Uredništva odgovorim sam, ko sem sam zagrešil zlo, zaradi katerega ste naslovili svoje jezno pismo Mladiki. Rad bi Vas namreč opozoril na svoj spis o krajevnem imenu Križ, ki ga je Mladika objavila leta 1983 v osmi številki na str. 116: tu sem se lotil ne samo vprašanja, katera je prva in veljavna oblika krajevnega imena Vaše vasi, temveč sem omenil vse »politične« potvorbe krajevnih imen, ki so si jih v imenu ideologij privoščili eni in drugi: eni, ko so odpravili svetniški prilastek od preštevilnih krajevnih imen, drugi, ko so v zameno (v maščevanje?) za to dodali svetniški prilastek k imenom, kamor ne spada. In Križ, pa naj gre za kateri koli Križ na Primorskem, to je tomajski ali tržaški ali vipavski, je vedno in povsod le Križ, ne Sveti Križ. Ali boste mislili, da je bil tržaški stolni kanonik, ki je leta 1368 pisal Cris (to je Križ), »levičarsko usmerjeni slovenski duh«? Zagotavljam Vam, da ni »levičarsko usmerjeni slovenski duh« isti T.S., ki je (pod vplivom mojega priporočila v sami Mladiki) zagrešil zapis, ki Vam ne godi. Meni pa gre izključno za zgodovinsko resnico. Sveti Križ, kakor sem že skušal nešteto krat razlagati, je le slovenski prevod italijanske imenske oblike Santa Croce, ki je v italijanščini upravičena in veljavna, kakor je bila v

srednjeveški latinščini upravičena in veljavna imenska oblika Sancta Crux. Za slovenska krajevna imena je značilno prav to: pri izredno starem češčenu svetega križa se je v krajih, kjer so češčenju jeruzalemskega križa posvetili cerkev, uveljavila oblika krajevnega imena brez svetniškega pridevka, torej Križ. Pri poznejšem širjenju češčjenja svetnikov pa so naši predniki sprejeli krajevna imena s samimi svetniškimi prilastki. Če so v kaki državi te prilastke uradno črtali, niso krivi ne naši predniki, ne raziskovalci krajevnega imenstva, med katere spadam, ne Mladika, ne redki časnikarji in pisci, ki spoštujejo zgodovinsko resnico. Če se Vi želite postaviti proti ti zgodovinski resnici in vztrajate pri nezgodovinskem poimenovanju, potem se postavite na isto raven kot politiki in ideologi, ki so črtali svetniški prilastek pri krajevnih imenih.

Pavle Merku

Vinko Beličič

Vinko Ošlak

Boris Pahor

Alojz Rebula

SLEDOVI DRAGE

Knjiga, ki se bere napeto kot detektivka, je naprodaj v slovenskih knjigarnah v Trstu, Gorici in Celovcu. Naročite jo lahko tudi na naši upravi.

SLIKA NA PLATNICI: Simon Prescheren z najbližjimi sorodniki pokojnega prof. Jožeta Peterlina na balkonu kočice, ki so jo v nedeljo, 15. septembra, poimenovali po zaslužnem kulturnem delavcu J. Peterlinu.

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR: Lojzka Bratuž, Ivo Jevnikar, Saša Martelanc, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavc, Franc Mljač, Aleksander Mužina, Sergij Pahor, Danilo Pertot (uprava), Ivan Peterlin, Ester Sferco, Maks Šah, Marko Tavčar, Zora Tavčar in Edvard Žerjal (likovna oprema). Vsi pisci sodelujejo brezplačno.

Za nami je jubilejna Draga '85

Pa je prišla tudi letošnja Draga, prišla, toda ne prešla kot usodne marčeve ide Julija Cezarja, simbol zmage nad tiranom in prerujenje zdravega duha. Dvajset let in še kdove koliko do Filipov, tako daleč od uresničljivosti, ki naj pripelje do sprave, edinosti, sreče, kar pa se prav tako oddaljuje od življenja in njegove prave vrednosti in samega smisla.

Draga — bogatenje našega bivanja v teh poznih dneh vročega in suhega poletja, ki je tako podobno izsušenosti v nas ljudeh te neprepičljive sodobnosti.

Dnevi v Dragi so potekali v senci redkih dreves, ki jih je ljubiteljska roka polna upanja presadila v Finžgarjev vrt zaradi lepote in sence, kjer se po izvorni povezavi družijo prav tako Slovenci z vseh koncev sveta.

»Tu, tu se žile življenja stekajo,« bi prav verjetno vzkliknil Zupančič, ki je spremljal srečanje v mislih in besedah vseh nastopajočih, vseh prisotnih. V tem Orfeju slovenske duše se namreč družijo vsa naša izročila, vsa naša hotenja, kot bi nam posvetil v dušo. V znaku neločljivega slovenstva je prvi nastopil mladi Gregor Batagelj, ustvarjalnost in up mlade slovenske Argentine, da bi povzel in utemeljil misel, ki se povezuje že z Drago '84 v predavanju dr. Velikonje: Kje, domovina, si? V čistem in klenem jeziku je potrdil zelenino veje, ki je segla daleč med krošnje drugih dreves.

Globoko v slovensko bit je posvetil dr. Boštjan Zupančič, ki je v zvenu strokovne obravnave dokazal kulturnost in samoniklost slovenskega človeka, njegova hotenja in neizogibne nuje, da ustvarja, da s tem potrjuje svoje bivanje.

Nedeljsko jutranje predavanje mladega slovenskega duhovnika Ivana Štuheca je bogat prispevek podrobnejši analizi slovenske zgodovine

in je s svojo precejšnjo neposrednostjo sprožilo vrsto ustvarjalnih nastopov, kar še enkrat potrjuje smotrnost teh študijskih dni.

Popoldne je pred množico novih gostov nastopil znani kulturni delavec dr. Marko Dvoržak, ki je v izrazito osebnem pričevanju prikazal posameznika v soočanju s težavami sodobne slovenske družbene in politične ureditve v matični domovini in v svetu.

Draga torej s še posebej učinkovitim okvirom — predstavitevijo knjige Sledovi Drage, dnevniških zapiskov štirih stalnih spremljeval-

Jubilejni, 20. študijski dnevi Društva slovenskih izobražencev v Trstu DRAGA 85 so se začeli v petek, 30. avgusta, v parku Finžgarjevega doma na Opčinah z nastopom mladega predavatelja iz Buenos Airesa. 33-letni publicist in javni delavec, član uredništva tednika Svobodna Slovenija GREGOR BATAGELJ je v zavirljivi slovenščini podal podrobno in kritično podobo slovenske politične emigracije v Argentini, njene značilnosti in probleme. Ovrigel je trditve, da gre za potomce kakih »izkoreninjencev slovenskega naroda«; poudaril, kako skupnost živi iz ljubezni do naroda in zvestobe idealom, brez sovraštva in maščevalnosti ter ostaja in hoče biti del slovenske celote.

Vse tri dni, 30. in 31. avgusta ter 1. septembra, je bilo na študijskih dnevih rekordno število ljudi, ne le Tržičanov in Goričanov, temveč tudi veliko število udeležencev iz matične Slovenije, s Koroške ter iz bolj oddaljenih držav. Zastopane so bile na primer Avstralija, Kanada, Velika Britanija, Zahodna Nemčija in druge države. Starosta je bil vsakoletni priljubljeni gost, kipar France Gorše iz Sveč na Koroškem, med poslušalci pa smo opazili tudi akademika prof. Antona Trstenjaka. Vse dni je lepo vreme do poznega vabilo udeležence k izmenjavanju misli, navezovanju prijateljskih stikov in kramljanju.

cev, ki se s študijskimi dnevi že istovetijo: Vinko Beličič, Vinko Ošlak, Boris Pahor, Alojz Rebula.

Knjiga, zmes zrelih ugotavljanj v spletu poezije in občutene izpovedi, je pravzaprav dokument o tem, kako so se »sledovi« Drage vtisnili v slovensko preteklost, da bi naša prihodnost postala izhojena pot.

Dvajset let srečanj, o katerih si je vsak redni obiskovalec ne glede na knjigo v grobih obrih naslikal njihov pomen. Res so študijski dnevi srečanja vseh tokov, vseh smernic, tudi ključnih prisotnosti in zvedavih zijal. Prav tako prihajajo na rešeto res upravičena, strokovna in

tehtna mnenja, čeprav ostajajo na mreži pleve brezplodnih nastopov, praznih duhovčenj in ničmrnih prikazovanj lastnega napuha. Kot pač povsod — le da ubrani skladbi Drage vse to izzveni.

Vsakdo v Dragi išče svoje polnovredno srečanje, ki naj ga pripelje do ustvarjanja in razvoja, kar je že bistvo in geslo vsakega naprednega in napredujočega naroda. V težkih oklepajih sodobnih razmer tudi Slovenci upamo v to — da se bo namreč uresničilo, kar nam je blizu. In ob tem pojasnilo prvega nadobudnega letošnjega predavatelja: »Blizu nam je vse tisto, kar nam je pri sreč.«

ESTER SFERCO

Kakšno upanje? »Upanj je tisoč!«

»Upanje v kaj?« sprašuje Robert Škrlj v Primorskih novicah, ko komentira uvodne misli v letošnjo 20. DRAGO. To je bil doslej edini odmev v Sloveniji ob naših jubilejnih študijskih dnevih in ob knjigi SLEDOVI DRAGE, ki je izšla ob tej priložnosti. Škrljev vprašanje (»upanje v kaj? upanj je tisoč!«) se mi zdi le pretveza, da našo prireditev že na začetku osmeši in zavrže. Izraz »kultura upanja« sem uporabil, da bi označil eno izmed skupnih značilnosti, nekakšno konstanto dosedanjih Drag in se mi ni zdel — ko sem otvarjal našo prireditev — potreben nadaljnjega pojasnjevanja in poglobljanja. Prepričan sem bil in sem še, da slovenskemu narodu v tem trenutku ne preostaja dosti drugega kot samo upanje v boljše kvaliteto življenje, v uspešnejše gospodarstvo, v bolj razvito kulturo in znanost, v boljše medsebojne odnose, v večjo pripravljenost k strpnosti in iskanju sprave, v preživetje manjšinskih in izseljeniških skupnosti. Ob nevarnostih, ki nam grozijo, se mi zdi, da predstavlja že golo upanje (torej

tudi kultura upanja iz Drage) pozitivno, optimistično gledanje na življenje, ker naše javnosti in mladine ne sili v pesimizme, temveč jima skuša dati zagona za nove plete v prihodnost.

Zaradi tega se mi zdi DRAGA kot nekaj proti tisti destruktivnosti, ki je značilna za pretežni del naše povojne zgodovine. O taki volji po uničevanju priča mislim že sam komentar Roberta Škrlja z naslovom ČAKANJE NA PREROKA IN SVETOBOLJE, ki že v uvodnem odstavku ugiha, ali ni morda občinstvo bilo letos razočarano, ker je pričakovalo »vrnitev v slepi in strupeni protikomunizem«. Obenem se Škrlj obregne tudi ob »slovensko-narodno okrašeno« predavateljsko mizo v Dragi. Slovenski šopek in slovenske barve so zanj, očitno, znak provincialnosti. Čeprav nam slovenske barve še nekaj pomenijo, pa gotovo se naše slovenstvo ne zreducira na sentimentalizem, ki prihaja zdaj na dan v matici in za katerim so, verjetno, zgolj komercialne potrebe.

Ob jubileju je imel predsednik DSI Ser-
gij Pahor slavnostni nagovor, v kate-
rem se je spomnil graditelja in ute-
meljitelja te edinstvene tribune sloven-
ske misli, pokojnega prof. Jožeta Pe-
terlina. Orisal je 20-letno pot Drage.
Ob tem pa je poudaril, da so se pri-
reditelji odločili za delovno proslavo
— izdajo knjige **PO SLEDOVIH DRAGE**,
ki prikazuje 20 let te pobude skozi do-
življanje štirih avtorjev — Vinka Beli-
čiča, Vinka Ošlaka, Borisa Pahorja in
Alojza Rebule — v dnevniških zapiskih.
Knjigo je predstavil prof. Martin Jevni-
kar, ki jo je označil kot delo trajne do-
kumentarne vrednosti. Na sliki: pisa-
telj Beličič med radijskim intervjujem,
na desni pa zakriti pisatelj Rebula,
hrbto pisatelj Pahor, levo od njiju pa
publicist Ošlak. Letos je tudi izšel
zbornik lanskih predavanj in diskusije
DRAGA 84.

Udeleženci Drage pa so deležni v Škrljevem razmišlja-
nju tudi naslednje oznake: »Potreba večine občinstva pa
je verjetno bila, da se poudarja narod in narod in narod
in bog«. Takega omalovaževanja nismo potrebni ne kot pri-
padniki manjšine, torej kot Slovenci, ne kot verniki, kolikor
nas je bilo v Dragi vernih. V Dragi so namreč med ude-
leženci tudi taki, ki se ne prištevajo nobeni Cerkvi in so
tudi del jamstva za naš pluralizem.

Škrlj obračunava samo z dvema predavateljema v Dra-
gi, oziroma z reakcijami publike na njuna izvajanja, ostalo

ga ne zanima, oziroma ga ni bilo zraven. Očita čustvenost
in abstraktnost ter enostranskost sodb. Jasno je, da ga
motijo kritike na račun sistema in režima, kot da ne bi
bili režimi in oblasti podvrženi kritiki pa naj bo javni ali
tih, idejni, politični ali miselni. Odpovedati se kritiki pa
bi pomenilo preklicati eno zmed temeljnih nalog **DRAGE**,
ki hoče po svojih močeh ohranjati v naši sredini vsaj ne-
katere izmed osnovnih svoboščin demokratične družbe, pa
čprav si jo zamišljamo še tako tradicionalno in z vsemi
napakami, ki so z njo povezane.

SERGIJ PAHOR

Sobotni predavatelj (na sliki na levi, zraven moderator
Ošlak) je bil profesor prava na univerzi v New Jerseyu
BOŠTJAN ŽUPANČIČ. Kot ostali predavatelji je tudi on
povojni človek, ki je doštudiral v Ljubljani in doktoriral v
Harvardu ter ostal profesor v ZDA. Predavanju je dal na-
slov Slovenija konec XX. stoletja: prehod v novo dialek-
tiko? V času neznanske krize ob prehodu zgodovinskih ob-
dobij, v času epidemije alienacije, ko nastopajo nova
vprašanja in stare strukture ne odgovarjajo več, se je pre-
davatelj vprašal, kako preiti od nič a k biti. Slovenija ima
po njegovem mnenju možnost za tak prehod brez shizoid-
nih reakcij, ker jo je zgodovina postavila danes med skraj-
nosti vzhoda in zahoda, potreben pa je »prerok«, ki naj
pokaže smer.

Mladi štajerski duhovnik **IVAN ŠTUHEC**, ki študira moralno
teologijo v Rimu in je že uveljavljen publicist, se je v ne-
deljskem dopoldanskem predavanju vživel v utrip vesoljne
in slovenske Cerkve pri povojnem kristjanu. (Na sliki na
levi, desno moderator Marijan Kravos.) Orisal je značilno-
sti in napake obeh vodilnih predvojnih katoliških smeri na
Slovenskem — neosholastike in krščanskega socializma
— ter podčrtal nevarnosti neke sedanje teologije socializ-
ma, ki prehaja v nov klerikalizem, medtem ko je prava pot
povratak k svetemu, zaupanje v Boga, jasno pojmovanje
vloge vere v družbi.

Nedeljski spored se je začel z mašo na prostem. Na sliki od leve: jezuit Sraka iz Ljubljane, lazarist Tone Žrnc iz Toronta, tržaški škof msgr. Bellomi, zlatomašnik prof. Anton Požar iz Vipave in tržaški škofov vikar dr. Lojze Škerl.

Neposredni vtisi dveh predavateljev

Svojo provokativno besedo, namenjeno Dragi in dragim v Dragi in ob njej, sem usmeril predvsem prihodnjim rodovom, zato da bi se izognili marsikaterim napakam, ki so tudi moje izkušnje iz zgodovine, in zato da bi zaživeli v srečni prihodnosti ali vsaj srečnejši prihodnosti kot zavestni Slovenci, kot kulturni ljudje in kot pristni kristjani. Hotel sem povedati, da je moja osebna življenjska izkušnja pravzaprav to, da mora biti naše življenje odprto za vse, kar je plemenitega, in da se moramo hkrati zavedati, da moramo ostati zvesti koreninam, iz katerih rastemo. Hotel sem povedati, da moramo mladi in ne več tako mladi vplivati tudi na starejšo generacijo,

Somaševanje je vodil škof msgr. Lorenzo Bellomi, ki je v slovenski pridigi na podlagi beril in evangelija pozval izobražence k zvestobi resnici ter k doslednemu življenju in pričevanju.

da se bo začela zavedati svojih korenin in da bo kot taka delovala v vsakdanjem življenju...

Draga, kot sem rekel, mi je zelo draga, zato sem tudi danes na njej govoril osebno, kajti hotel sem ji dati nekaj posebnega. Draga mi je dajala dvajset let mojega ahasverskega življenja moč, da sem lahko zdržal, in mnogo pobud, ob katerih sem se razvijal. Vem, da ne samo meni, ampak da je Draga razširila svoje delovanje v srca vseh Slovencev in v zavest troje Slovenij: zdomske, zamejske in tudi osrednje, in da Draga to Slovenijo kot edini faktor, ki deluje danes na Slovenskem, združuje.»

(Marko Dvorak v intervjuju za tržaški radio)

* * *

»Slike o Dragi si ni mogoče ustvariti iz poročil. Drago je treba doživeti!«

(Gregor Batagelj v telefonskem razgovoru, Svobodna Slovenija, 5. sept. 1985)

Prof. MARKO DVORAK je za zadnje predavanje jubilejnih študijskih dni določil naslov Duma 1985 — anatomija nekoga zdomstva. Avtor je trenutno pastoralni delavec med slovenskimi izseljenci v Stuttgartu, prej pa je bil v Sloveniji profesor, publicist in urednik. Na zelo poetičen način, presunljivo osebno pričevalsko je podal svoje gledanje na resnično človečanski socializem, na globoko vero, na naroč in njegovo zgodovino. To je bil krik po idealih, izraz bolečine ob doživetih krivicah, vendar z optimistično perspektivo.

PRIJATELJI

(Zapisi iz dnevnika)

I.

Danes sva z možem v Poljanski dolini, v počitniški hiši najinega gostitelja in prijatelja. Pravzaprav je to vila z ogromno teraso in rezljanimi lesenimi balkoni. Zdaj stoji vsa samotna na svojem zelenem rtu sredi belega morja megle. Razgleduje se z visokega kot kakšna planska koča. Pa ne za dolgo. Jutro tam spodaj se že koplje iz meglenih zametov.

Najprej se odstre Žirovski vrh, nekam prezeblo moder, še ves v sencah. Potem razkrije svoja položna slemena Zala, Tavčarjeva Zala. Res je vsa zala, ko legajo čez njena ramena prve zlate tenčice sončne luči. Prav tedaj se pod najinim oknom, daleč spodaj, začno prebujati poljanske Atene ... Najprej vzdigne megla svoj zastor nad samotno kmetijo, predelano v tolstojanski kmečki dvorec. Ta je last univerzitetnega profesorja - germanista. Potem se otrese zadnjih belih pajčevin gosposki gradič najinega gostitelja, urednika, pisca, kritika in še kaj.

Nato se zasuklja dim v mrzlikasto jutro iznad sosednje lesene vile visokega političnega funkcionarja. Malo više zapoje sekira pred počitniškim domovanjem gimnazijskega ravnatelja in predsednika slavističnega društva.

A tamle spodaj, po poti od zadnje kmetije v vasi, prihaja z živahnim korakom planinca ter z vrčkom mleka v roki znani slovenski dramatik ter pisec mnogih strokovnih knjig, s področja literarne znanosti. Kakšno neki bo jutro tu, med vsemi temi vrhovi in vršički doline Šentflorjanske?

Jesensko jutro ustaja zdaj v vsem razkošju. Vstaja za ptice, vstaja za čredo spodaj v ogradi, za cike in plavke. In za široko razgrnjena rumeno rjava polja za vasjo. Potem se vzdigne šum in spreleti gozdne obronke vse od Žirovskega vrha do Blegaša. Vanj se vpletajo zvoki s kmetij, hrzanje konja, razigran kikirik, vek otroka. Jutranja simfonija slovenskega podeželja.

In vanjo se, ubrani v njen ALLEGRO MODERATO ali ANDANTE SOSTENUTO, samoumevno vključujejo tudi vsi ti gospodje slovenske kulture, znanosti in politike. Gledava jih, kako se levijo v radožive in preproste slovenske fante. Privihujejo si zguljene hlače in staromodne hlamudrače. Izza njih jim vise obledele kockaste srajce, odpete do popka. In kot sočen STACCATO spada v to simfonijo pristnosti še malo robantenja — pa bolj za šalo kot zares

kakšna folklorna kletvica ali kvanta. Ta in oni goji domačo solato in peteršilj, drugi nageljne, pač odvisno od njegove praktične ali poetične naravnosti. Človek bi skoraj podvomil, ali se ni morda znašel med vrtničarji na Prulah ali v Trnovem.

A tako je samo zjutraj. Pozni popoldnevi so v poljanskih Atenah ubrani že na drugačne tone. Naši peresarji, paragrafarji in pismouki so se že nahodili za gobami in borovnicami in se nakmetovali. Zdaj so zabrbotali samovarji z zeliščnimi čaji. Prihajajo ure ob pisalnih mizah, čas osnutkov, skic, popravkov, morda celo ustvarjanja. Vse dokler ne zagrne doline tema in ne ugasne svit tudi na zadnjem slemenu. Tedaj se prebudi stari, sivi Blegaš; v njegovih pradavnih slovenskih nedrih se prebujajo bajke rodov. Skrivnosten sprelet gre skozi stvari, kakor da se je v spanju zganil sam kralj Matjaž. To je ura, ko postaja celo hrastov štor — pesnik.

Takrat tudi tile obronki nad dolino kot na visokem valu vzplujejo iznad morja vaških streh in odplavi jih daleč, tja na daljne obale Poezije.

Lučka za lučko se prižge za balkoni lesenih vil, ki so zdaj zbrane kot malo, razsvetljeno ladjevje v zalivu noči. In ti razsvetljeni krovi svetijo (spodaj spi vas) vsi po vrsti — na čast — Kulturi. To so ure konverzacije, strastnih debat in vročih prijateljskih prepirov. Tu se spočnajo ideje, krhajo se meči mnenj, spopadata se dve generaciji. Daleč čez polnoč so glave še razgrete — in kakšna luč ne ugasne vse do zore.

Kakor je gorela sinoči na naši terasi. Najin gostitelj je pogrnil mizo. Postregel je z lastnorčno pečeno kokošjo, z domačim kmečkim narezkom in črnim kruhom. Natočil je pristnega jeruzalemčana in prižgal luči kakor za svatovščino. Ves se je razživel, kakor da ne bi s prijatelji proslavljal — bližnje težke operacije. Z malo črnega humorja nam je napival na čim prejšnje veselo svidenje — ali na čim bolj veselo slovo. Kockasta srajca in zguljeni copati so se zanimivo podajali njegovemu visokoumnemu monologu, ki pa se je kmalu razvezal v duhovit dialog, posejan z ostrimi domislicami in sočno šalo. Pozneje je izpod ležišča s samoumevnostjo samca potegnil kovček z rokopisi s svoje uredniške mize. Dal nam je potežkati najnovejši roman neke ugledne politično-literarne osebnosti. »Kakšen špeh!« je pripomnil k zajetnemu svežnju. Drugi, mnogo tanjši rokopis, ki smo ga tež-

kali, je obšel že nekaj založb in naposled na svojem obhodu pristal med že omenjenim zajetnim »špehom« in med novim romanom že uveljavljene pisateljice. Ves droben je zagrenjeno terjal svoje pravice nepriporočenega novinca. In naš urednik ga nikakor ni mislil odriniti. Kot poštnjak si ga je naložil v kovček in ga tudi prebral.

»Ni zanič,« pravi, kar zveni iz njegovih ust že skoraj kot pohvala, pa spet porine vse tri pisatelje v obtolčenem kovčku enakopravno pod kavč. Nato postreže gostom z zadnjimi slovenskimi literarnimi čenčami od Maribora do Ljubljane. Posebna poslastica je njegov slikoviti prikaz nenavadne družine treh znanih literarnih osebnosti starejše generacije v počitniški vili na Gorenjskem. Tam namreč žive v svoji očkovski, a še aktivni simbiozi trije književniki slovečega imena (J.V., C.K. in M.K.) (Med pisanjem teh vrstic sta dva zdaj že pokojna.) Kako slastno bi bilo postati muha in prisluhniti trojici, kadar se ji na večer ob dobri kapljici razvežejo jeziki, zlasti še, ker je to govorniško bleščeča trojica.

V stekla na terasi se nam medtem zaletava velikanski nočni metulj. V kratko tišino, ko si zamišljamo tisto očkovsko trojko, udara poleg prhutov metulja še žuboreče navijanje murenčkov. Še molčimo. Za hip se zagledamo v vsiljivega krilatega gosta, ki bi po vsej sili rad zaprhutal med nas in tudi on povedal svojo. Morda pa bi povedal svojo Malo nočno pesem.

V to zbranost pozvoni. Tu so zdaj še gimnazijski ravnatelj z ženo profesorico in slovenski dramatik, tokrat brez vrčka za mleko. Pač pa nosi v rokah košarico zadnjih gob, ajdovk. Že očiščenih, tako da povabi družčino ven, pod verando. Tam nam jih speče na žaru.

Jeruzalemčan je že opravil svoje, duhovito sti se iskre. Zatem še kak kozarec — in šale se začno prevešati v krvavo resnico. Toda rezki, plemeniti vorj pečenih ajdovk in prvi nočni hla¹ razženeta melanholijo. V gosjem redu se, spet razpoloženi, vzhajamo v prijetno toplino dnevne sobe. Gostitelj prižge ogenj v kaminu. Polena kmalu zaprasketajo in na gorkem se srca tajaajo, jeziki razvezujejo, duhovi poletavajo. Zdaj se soočata Ljubljana in Trst. Prepustim se slasti registriranja. Glej, si mislim, in vendar je mogoč trezen in odprt pogovor med različno mislečimi razumniki! Z užitkom sledim pogovoru in pomislim, ali bi bil tule, v naši sredini, takole ob kozarcu vina, možen. Tehtam, kako besedujejo; nekaj skupnega imajo: poslušaj za sogovornika, spoštovanje njegovega drugačnega mnenja; to je inteligentna in živahna izmenjava pogledov. (Kje je zamejsko žolčno obmetavanje s političnim slovarjem izpred sto let, kje preziranje in zamolčevanje vsega, kar ni »naše«). Najbrž je takšen zrel sogovornik lahko le tisti, ki ga odlikuje lastna miselna trdnost in živa inteligenca. Gotovo pa imajo ti naši ljubljanski prijatelji tudi nekaj drugega: razgledanost in člove-

ŽIVA BESEDA

Kruh... za življenje sveta

Vse naše cerkve imajo oltarje. Nekateri preprosti, drugi bogati in dragoceni. Na oltarni mizi kruh.

Čudovito je znamenje kruha. Pri vsakem srečanju ga mašnik razlomi in razdeli navzočim. Tisti, ki čutijo veličino trenutka, stopijo k mizi, da prejmejo od kruha. Potem izrečejo besedico zahvale: Amen!

Veliko je to znamenje: vere in skupnosti.

Biti deležen pomeni vstajenje, življenje skozi smrt.

Vsi prejmejo košček istega kruha, ki tako postane vez vesoljnega bratstva.

Ljudi, ki se ljubijo med seboj: jaz-tvoj-kruh, ti-moj-kruh, on-naš-kruh. Na poseben način najbolj revni in zapuščeni.

Ljudje smo posejani po vsem svetu: vsak živi na svojem koščku zemlje. Smo kot seme, ki ga vsejemo, požanjemo, očistimo, zmeljemo, zamesimo in použijemo. Postanemo novi ljudje, polni svežih namenov in novih moči. To je nekaj naravnega in kmet to dobro ve.

Seme mora umreti, da rodi sad. Človek, ki umira sebi in se razdaja drugim, je seme. To umiranje ni znamenje žalosti, niti kozmične katastrofe ali izničenja. Ne, samo čudež, ko se iz smrti poraja novo življenje: lepše, večje in bogatejše.

— Kajti slišali smo o vaši veri v Jezusu Kristusu in o ljubezni, ki jo imate do vseh svetih zaradi upanja, ki vam je shranjeno v nebesih, pravi apostol Pavel.

V evangeliju je seme podoba Jezusa iz Nazareta. Sin človekov ni živel in umrl zase. O sebi pravi, da je »kruh ... za življenje sveta«. V znamenju kruha je pokazal smisel in namen svojega bivanja na svetu. Preprosta gesta, ko se Bog skloni k človeku, da ga pritegne k sebi. Zato je vzel Jezus pri večerji kruh, ga razlomil in dal svojim, da ga použijejo. Cerkev, ki mora vedno znova rasti iz evangelija, vidi v tej gesti skrivnost človeka samega. Samo v moči tega kruha postanemo novi ljudje, rešeni smrti greha. Vsi, ki se zbiramo okoli mize, da praznujemo »evharistijo« (pomeni človeka, ki je prejel »dober [éu] dar [háris] in »se zanj zahvaljuje), moramo biti povezani v ljubezni z Bogom in med seboj: nihče ne more več živeti in umreti samo zase.

Lomljenje kruha, ki ga potem razdelimo; roka, ki jo ponudimo bratu ali sestri, so preproste geste našega praznovanja okoli skupne mize. Ponavljajo se iz dneva v dan, od nedelje do nedelje, iz leta v leto, do konca. Kljub temu so vedno nove, se ga spominjamo, upoštevamo in želimo posnemati njegovo življenje, ker je v tem naše odrešenje. Ta osrečujoča zavest naj z novo močjo zaživi v naših srcih letos, ko bo slovenska Cerkev praznovala evharistijo kot spomin na 50. obletnico evharističnega kongresa v Ljubljani.

MILAN

ško fineso. Človek, ki prihaja iz naše gluhe loze, je takšne družine posebej željan.

Sinočni spomini se razgublajo v svežini ustajajočega jutra nad Poljansko dolino. Megle so se raztopile v soncu in vsa ravan globoko spodaj je kot iz Guliverja. Hiše ob cesti so vžigalične škatlice, pod njimi zdrkne v to ali ono smer hrošček avtomobila, mimo počasi leze zelena kobilica avtobusa. Od igračastega kozolca se odlepi človeček in postaja vse večji. Zgine za ovinkom in se spet pokaže. Spoznava ga. Tudi on naju spozna. Fantovsko pomaha z roko v pozdrav. Zdaj gre mimo, zvončklja z ročko za mleko. Naš sinočni sogovornik, slovenski dramatik

»Kam pa vidva tako zgodaj?« vpraša.

»Na Blegaš!« odgovori namesto naju bas s kuhinjskega okna. In nato malo glasneje: »No, kava se že kadi, maslo je pa čisto sveže. Pridita! Dan je čudovit, kako bo šele gori na Blegašu!«

II.

Z desne mrko gledajo Kamniške. Rezek zrak že skoraj diši po snegu. Dan je še siv. Hitim do vogla Miklošičeve ulice. Na mojem seznamu prijateljev je to prva obvezna postaja. V prtiličju slovenski slikar. V prvem nadstropju stanovanja, kamor se je hodil v najboljši takratni ljubljanski fotografski salon slikat Ivan Cankar. Atele je bil last deda moje sošolke. Zdaj je v stanovanju drugi mož njene babice; sošolka ga kliče in sprejema za deda. Možiček ima čez sto let, a hodi še sam po nakupih, in če me sreča na

stopnicah, nikoli ne pozabi reči: »No, kokó je kej u Trstú?« Ko ga pomirim, da je kar v redu, povpraša še, kako je v pristanišču, nakar pove, da je bil na cesarsko-kraljevi pošti v Trstu, ko je bil mlad. Stanoval je na ulici »Komerčijale«.

Hitim v drugo nadstropje. »Pozvôni enkrat za inženirja in dvakrat za profesorja«, piše ob zvoncu. Inženir, to je oče, profesorja pa sta moja prijatelja.

Cinnn, cinnnn. Pride vsa drobna in živahna, telesce v vencu kodrastih las, a osebnost ostrega uma. Predvsem pa hkrati Marta in Marija, zato poskrbi najprej za dobro malico, potem pa stopi po moža, da se nagovorimo, — in ta hrana mi je še mnogo bolj potrebna.

Pol urice, potem se moram dvigniti. Toda ne! Zdaj je treba še enkrat sesti, po resnih pogovorih manjka vendar še nekaj popra. Vrsta slastnih novic o znancih, nekdanjih kolegih s fakultete in iz pevskega zbora APZ, ki zdaj zasedajo vse mogoče stolčke v kulturi, politiki in drugod. Ta in ta je pustil neko visoko službo, ker so mu obljubili drugo, z manj usakodnevne tlake. A izmaknil mu jo je nekdo drug, z višji mi priporočili. Tako je nazadnje dobil neko čisto tretje, neugledno delo. Ob tem prehodu ga je zapustila vrsta nekdanjih prijateljev.

V naših letih, pravi prijateljica, se lahko naslanjaš le na svojo generacijo. Celó zgolj na ozki krog intimnih prijateljev. Za mlajši rod si že odpisan, čeprav si na višku svojih moči. Odrivaj te; borijo se za svoj življenjski prostor.

pod črto - pod črto

Kdo se je obesil v Dragi

»Zakaj se DRAGA obeša samo na Slovenijo?« Tako sprašuje organizatorje študijskih dni poročevalec L. B. v tedniku GOSPODARSTVO. In dodaja: »Besede 'Jugoslavija' pa v Dragah sploh ne slišiš, kakor da bi Slovenija ne bila sestavni del Jugoslavije, pač pa da je ta kot nekakšna mačeha, pri kateri bi Slovenci v zamejstvu in zdomstvu zaman iskali varstva«.

Če po dvajsetih DRAGAH ta zadeva še ni vsem jasna, potem je bolj malo upanja, da jo lahko razčisti prisotni zapis. Pa vseeno poskusimo. SLOVENIJA, kot jo pojmujeta DRAGA in njeno široko zaledje, ni isto kot SRS. Samo ta slednja je sestavni del Jugoslavije. SLOVENIJA, na katero se »obeša« DRAGA, pa je nekaj več: to je slovenski narod doma, za mejami in po svetu,

duhovno in zgodovinsko nedeljiva celota, ki se zaveda skupne usode v preteklosti, sedanjosti in tudi bodočnosti.

Taka SLOVENIJA obstaja že dolga stoletja in trdno verujemo, da tudi še bo. Obstajala je, ko o Jugoslavijah ni bilo še ne duha ne sluha, obstajala je mimo vseh kombinacij evropskega političnega zemljevida, obstajala je neuničljiva, kot je na primer pojem »slovenska kultura«. Mogoče ne bo predržno, če spomnimo, da vsaj v zametkih obstaja že skoraj poldrugo tisočletje. To je precej več kot 67 let obeh Jugoslavij — in to je še »dobra vaga«, saj niti nismo odšteli medvojnih let.

Povzetek v enem stavku: eno je domovina, drugo država.

Tisto o »mačehi« Jugoslaviji pa je izraz, ki ga mi ne uporabljamo. Zapisan je v članku v »Gospodarstvu« in zatorej ne bo naša krivda, če se bo kdo ob njem zamislil ali celo »pokvaril«.

Pa še nekaj. Mogoče se pa zares kdo »obeša« na SLOVENIJO. Ampak ne mi. Mi jo samo ljubimo in smo duhovno njen del. Domovina bo že opazila razliko ...

Obelisk že stoji

Jubilejno leto 1985 gre h koncu, slavlja ob štiridesetletnici konca druge svetovne vojne so za nami, slovenski svet ima spet svoje vsakdanje skrbi, ki jih ni manj, kot jih je bilo pred praznovanji. Zelo raznolike so, kot so raznolike situacije, v katerih živijo Slovenci doma in po svetu. Imajo pa skupno točko v imperativu: OHRANITI SE. Ta glagol je treba seveda najglasneje spregati med našimi skupnostmi, posejanimi po širnem svetu; zelo vztrajno ga je treba ponavljati na zamejskih robovih, kjer je posameznik svoboden, narodnostna skupnost pa nezaščiten; slišimo pa ta glagol že tudi v matični Sloveniji, kjer

Sošolkini mož dopolni: Ali pa je to čas, ko si dosegel vse. In to lahko vzameš tudi optimistično. Zdaj lahko daš od sebe svoj maksimum, daješ ustanovi, podjetju ali kulturi iz žlahtnosti svojih izkušenj.

Kot sta različna, tako ta dva človeka, ki sta pravzaprav v enakem položaju, ocenjujeta svoj življenjski trenutek z dveh popolnoma različnih izhodišč. On, zdrav kmečki sin, še ves bojvniški in zagnan, gre naprej s tistim najčudovitejšim vseh človeških ciljev: KAJ BI ŠE NAREDIL? Ona, iz kultivirane stare ljubljanske meščanske družine, rafinirana, razjedajočega uma, dobrodušne skepse, psihično in fizično krhka in ranljiva, gleda svet s prešernovsko grozo v sebi. Ob vsakem koraku se vprašuje, ali ima vse skupaj neki smisel. In kam drvimo. V kakšen svet odhajajo naši otroci. Zato ji v očeh ne žari moževa optimistična vedrina, marveč pol pogumna pol trpka melanholija. Ko da je njena maksima: MORDA SE BOMO LE PREBILI SKOZI TO ŽIVLJENJE. V njenih velikih črnih očeh leži zametna otožnost. Toda tudi zlate iskricice duhovitosti. In včasih tudi ogenjček pikrosti, ki ne prizanaša. In neprizanesljiva je do majhnih človeških slabosti. Kot vsi, ki so notranje močni in so svoje slabosti z veličino duha prerasli.

Stopam dalje po glavni ulici in premišljam, kako pravzaprav gledam na življenje jaz, zdaj, »na sredi našega življenja poti«. Sem bliže njemu ali njej? — Nasmehnem se: pri nas v Trstu imamo toliko drugih skrbi, da se ne utegnemo

ustaviti in vprašati, ob katerem miljnem kamnu smo; kar tečemo dalje, saj je še toliko neopravljenega, za delo pa nas je tako malo. Sicer pa: ali se naše moči pravzaprav ne podeseterijo, ker so ob nas naši prijatelji? Kaj ne hodimo polnit svojih baterij v Ljubljano. Kaj se ne vračamo od njih osveženi? Četudi nismo vselej na isti valovni dolžini, čeprav se naša mnenja kdaj razhajajo, smo vendarle ista generacija in živimo istim idealom. Predvsem pa poznamo tisto oplajajočo moč srčne navezanosti, ki danes ni več v modi: znamo se v različnosti — imeti radi.

LJUBKA ŠORLI

Govorica zvokov

(Ob Evropskem letu glasbe)

Osvaja zemljo. Množice brezkončne odpirajo ji srca na stežaj.

Ko v njih je strah, tesnoba, bolečina, pričara jim uteho in smehljaj.

Akordov oceani skoz stoletja skrivnostni, silni so in brez mejá; zbližujejo človeka in človeka, pleto soglasje narodov sveta.

Umljiva vsem je zvokov govorica, ljubezni in duha odkriva moč.

Izbranim je molitev najčistejša, ki v njej je Bog od vekomaj navzoč.

pod črto - pod črto

mnogi sploh ne skrivajo več občutka narodnostne ogroženosti.

Ob štiridesetletnici smo se vsi lahko spominjali in zamislili.

Spominjali smo se zanosa in trpljenja med vojno, izbruha radosti ob siju svobode ter razočaranja, ko se je pokazalo, kateri je bil bistveni cilj revolucije.

Zamislili smo se v saldo našega obračuna: Slovenija je dobila Primorsko z izhodom na morje ter republiko s — prvič — svojim imenom. Izgubila pa je pričakovano pluralistično svobodo ter na desettisoče ljudi, ki so morali na tuje ali pa v skupne grobove.

Seveda ob tem nismo prezrli neštetih dosežkov na vseh področjih stvarnega in duhovnega dela, kot jih pač razvija vsaka organizirana skupnost. Opazili smo tudi iskrena prizadevanja za novo slovensko kvaliteto; občasno je bilo slišati modre in pogumne glasove, ki so s slovensko občutljivostjo izstopali iz kontingentne danosti.

Daleč najdlje in najgloblje pa je segel glas o Obelisku.

Postavili naj bi ga nekje sredi Slovenije, posvečen naj bi bil spominu vseh, ki so umrli za domovino. Vseh: tudi tistih, ki so nasprotovali nastajanju sedanjega sistema in jih je zato doletela smrt brez sodbe. Tako se je glasil plemeniti samotni poziv, ki je menil, da je po štirih desetletjih že dozorel čas za narodno spravo.

Dvignili so se nasprotujoči glasovi, ob njih pa tudi pogumna pritrjevanja plemeniti zamisli. Koliko soglasja je bilo tudi med molčječimi, nam številke ne morejo povedati. Ozračje, ki smo ga vsi začutili, pa je pričalo, da je za Obelisk ogromna večina Slovencev.

Prevladali so seveda nasprotujoči. S tem pa so si zapravili edinstveno prilžnost, da pokažejo, v čem bi lahko bila resnična moč in prednost zmagovalca. In tako jih je tihá večina prehitela ter je spominsko obeležje postavila kar sama.

Obelisk namreč že stoji. Ni ga sicer videti, ker je postavljen v tišini slovenskih src in humane etike. Očem nevidni kip pa je dosti trajnejši in trdnejši, kot bi bil kamniti. Nobena sila ga ne more odstraniti, poškodovati ali onečastiti; nobena sila ne more preprediti, da se ob njem zbirajo misli, molitve in tudi načrti. Nevidni Obelisk ima čudežno moč: ob njem se ustvarja sprava, ki je že dolgo tlela v slovenski zavesti, pa ni imela idealnega žarišča, ob katerem bi se zgostila in izkristalizirala. Zdaj ga ima.

Ob nevidnem Obelisku bo vedno prostor tudi za tiste, ki vidnega ne marajo in ne dopustijo. Kdor se je odločil za resnično slovensko spravo, je to že storil. Kdor pa je ne mara, bo pač odšel v zgodovino, kakor si je to svobodno izvolil. A to so že marginalije. Važno in dragoceno je predvsem eno:

Slovenija je ob 40-letnici dobila spominsko obeležje iz najžlahtnejšega materiala — iz ljubezni.

MARTA KUNAVER

ŠLO JE, ŠLO POLETJE

IZGUBLJENI RAJ

Na tem koščku zemlje,
na okrušku veselja,
je tako
kot v izgubljenem raju.
Prijateljstva sklepamo
s kačami in škorpijoni,
miš bere moje pesmi,
kadar je polna luna,
otroci so upregli želvo,
regica jim je komaj ušla.
Še tisto kačo iz raja
lahko srečaš kak dan ...
Tukaj sanjamo
o izgubljenem raju.
Barba Mirko nam
z latvico ovčjega mleka
vošči »dobro jutro«,
ko poganja mimo
meketajoče »blago«.
Baka Tonica,
usa nabrekla v črnem,
razbije obraz
v tisoč prijaznih gubic,
ko se prikaže na pragu
z »lipa moja gospodjo«
in nas hoče zadušiti
v svojem mehkem naročju.
Za njo ti ostane v laseh
vonj po ribah in morju.
In barba Ante,
pljuvajoč skozi škrbine,
zatleskne z jezikom,
ko nam ponuja
močno črnino in sir.
Kako bi jih ne imel rad?

SKRB

Ne bodi sama
na obali!
Pride
črn zamorec
in te kot
Lepo Vido
popelje
čez morje!
Ne plavaj predaleč!
Hudobne rusalke
te vzamejo
s seboj
za družico!
Ne hodi mi gola
med skale!

Neptun,
bog morja,
išče svoj plen
med čermi!
Pazi, dekle:
Si,
pa te že
več ni!

KRIŽ-KRAŽ

Oble prsi,
gola rama,
duh po meti,
glogov cvet.
Tu si ti,
tu sem
jaz,
to je
najin
lastni
svet.
Val
ob noge,
veter
v lase,
jadra bela
križem
kraž.
Tvoji
prsti,
moji
prsti,
dlan
ob dlani,
kaj mi daš?
Poljub.

KAM BI S TO LEPOTO

Vsi ti vonji
se ti zamesijo
v dušo
kot rozine
v potico.
Srobot in brnistra,
kadulja in sivka,
meta in melisa ...
Slapovi belega
in rumenega brstja
in moder venec
Velebita.
Joj,
kam bi
z vso to lepoto?

Imela bi peruti!
Del zemlje sem.
Pognala sem korenine,
ne dajo se izruti.
Joj!
Veter
joka
nad morjem.

JUTRO

Ne da mi spati.
Zrak, napet
s tišino.
Ta mir
je kot molitev.
V trenutek molka
krik sonca
nad ostrino vode.
Eksplozija svetlobe,
ki vžge skale.
Morje
prekrito s sanjami.
Bosa noga
si išče pot
med skale.
Nabiram suhe trave.
Spustim se v boj
z robido,
ki me hoče ukleniti.
Pijana sem od vonjev.
Ura,
začarana v minuto.
Kje je že sonce!
Krošnje oljk
že žagajo škržati.
Dan se že vzpenja,
moram se vrniti ...
Nikjer nikogar
in vendar:
na vrata je medtem
nekdo obesil
šop kadulje.

NA POMOLU

Na večer
med razpadlimi
pozabljenimi
barkačami
v zalivu.
Na pomolu
s knjigo
v naročju.
Prisede
ribič.
Brezzob
prijazno
kremži
usta.

Ogleduje
knjigo
z vseh
strani.
Pozabil
je že
črke.
Če berem?
Ne, molim.
Tudi
moliti
je že
pozabil.
Ima me
da bi
s toplo
dlanjo
pobožala
ta razorani
obraz.
Star,
pozabljen.
Hlad
je zavel
med barkačami.
Sonce
naju je pustilo
sama.

V TVOJI HIŠI

Pustila bom
solzam,
naj teko ...
Tako lepo
je tukaj,
da bi
na glas zajokala.
Sama sem
v tvoji hiši,
Gospod.
Metala sem
dan za dnem
svoje vzdih
v prepad
brez dna.
Kot rja železo,
kot prah
staro zlato
jih je prekril
čas.
Zdaj
so se osvobodili
prahu in rje
in se izvili
iz mene
kot novorojeni.
Gejzir bolečine
si je našel
pot navzgor.

Tako mirno
je tukaj ...
Pustila bom
solzam,
naj teko.

POJOČI VODNJAK

Stoletna oljka
kot samotna vila
steza roke
nad vodnjakom,
ki poje.
Uročena
se sklonim
nadenj
in prisluhnem.
Visoki glasovi
so kriki,
nizki jok
in žuborenje
molitev.
Že stoletja.
Na dno vodnjaka
se je ujela
duša naroda,
narodna pesem.
Nikoli
ni slišati
vesele viže
in smeha.
Svirel
zmirom
joče.
Ubogi ljudje!

JESEN

To rdeče listje,
vsak list
kot kaplja krvi
v počasnem
umiranju.
Zarila bom vanj obraz
in zaprla oči,
da bi ne videla ...
O, nikar mi ne
vzemite
sonca!
Tak hlad,
mrzle roke in prsti,
sami mrličiči!
Ne boš me preslepila,
našminkana jesen,
use to
bogastvo lepote
nosi v sebi
smrt.

AJ

Aj, ne bi verjela,
da je res,
če bi me
baka Tonica
vsak hip
ne potrepljala
po rami:
»Aj, lipa moja,«
ne bi verjela,
da tu sedim
pri odprtem ognjišču
in pijem »kaficu«,
ne bi verjela,
da je leto
naokoli
in smo spet tu,
aj, ne bi verjela,
da bo to minilo
kakor hipec,
use to,
na kar sem čakala
use leto
aj ...
Lipa moja ...

Slovenska prosveta in Zveza slovenske katoliške prosvete

razpisujeta

XI. tekmovanje zamejskih amaterskih odrov

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi.

Tekmovanje traja do konca leta 1985. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Predstave prijavljenih amaterskih odrov bo ocenjevala komisija, ki jo sestavljajo gledališki izvedenci in po en predstavnik vsake organizacije.

Mnenje komisije je dokončno in nepreklicno.

Za vsa podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov SLOVENSKA PROSVETA, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 768-189 ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, Gorica, viala XX Settembre 85.

PAVLE MERKŪ

Prčedou

O imenu velike vrtače med Opčinami in Repentabrom z mlako na dnu je pisalo že več ljudi. Prvo razlago je menda iskal Matej Sila, ki sicer skrbno prinaša iz zgodovinskih virov obliki **Perichian Dol** in **Parcedou**, a je pri poskusih razlage zelo daleč od vsake jezikoslovne verjetnosti, ko ime izvaja iz poklicnega imena **perica**, »peričji dol« to-rej. (1) Daleč od verjetnosti je tudi ljudska etimologija **Prčji dol** iz živalskega imena prč »kozel«. Prav po ti ljudski etimologiji so »učeni« ljudje začeli rabiti potvorjeno obliko krajevnega imena **Prčji dol** in to vse do **Tržaškega ozemlja 1978**. (2) Proti taki razlagi govori odsotnost tega živalskega imena v primorskih narečjih, predvsem pa sestava svojilnega pridevnika s formantom **-ji** namesto **-ov**. (3) Vsekakor je ime sestavljeno z apelativom **dol** (izgovarjaj **dou**) v drugem delu, prvi del pa je zagoneten.

Tudi Bezljaj se je lotil razlage našega imena, ko pod geslom **Peračica** (4) združuje številna podobna krajevna imena z vsega slovenskega jezikovnega prostora in postavlja domnevo, da izhajajo iz nekdanjega glagola ***perti** »gibati se«. Pri tem piše dobesedno »verjetno spada sem tudi tpn. **Prčji dol** pri Trstu« in navaja po Sili obe znani zgodovinski obliki. Bezljaj je torej previden, kakor se spodobi resnemu jezikoslovcu na tako težkem področju, kakršno je krajevno imenoslovje, in se očitno zaveda, da ima na razpolago le zapise, ki so vse prej kot zanesljivi.

Te dni smo dobili v roke novo razpravo o tem imenu izpod peresa tržaškega jezikoslovca Maria Doria (5); ta navaja slovenski obliki »grafia slov. **Perčedol**, dial. **Prčji dol**« in se sklicuje na zloglasno »Tržaško ozemlje 1978«, ki zavaja in bo očitno še zavajalo v take zmote številne porabnike; navaja nato že znani zgodovinski obliki in za njima na novo odkrito **Pertidol** iz leta 1643: ta je doslej najbolj zgodnja znana imenska oblika in se čudovito sklada z Bezlajevno razlago, ki jo dejansko podpre. Doria se izogne Bezlaju in predlaga novo razlago: istoveti prvi imenski del s slovenskim pridevnikom **pereč** iz glagola **pereti** »imputridire, marcire«. Kolikor je razlaga sugestivna, kakor bo priznal vsakdo, ki je videl mlako na dnu vrtače, toliko je nesprejemljiva: glagol **peréti** ima namreč deležnik **peréč** le s pomenom »goreti«, prim. **pereči ogenj**, **pereče drevje** (6), medtem ko je v rabi s pomenom, ki ga navaja Doria, le deležnik **perél**, prim. **perélo platno**. (7) Ampak tudi, ko bi mogli sprejeti deležnik **peréč** v tem pomenu (8), ne moremo opravičiti preskoka naglasa na prednji zlog po nastopu moderne vokalne redukcije; lažje bi mogli sprejeti kvantitativno redukcijo drugega, nekoč naglašene zloga z dolgim **e** v času, ko je moderna vokalna redukcija že zdavnaj opravila svoje pri večini slovenskih narečij. Kljub temu, da je nova Doriova razlaga nesprejemljiva, je njegov poskus zanimiv in metoda vzorna, ko prvi med doslednejšimi razlagalci primerja naše ime z imenom dru-

ge vrtače, ki ne leži daleč od Prčedola v smeri proti Opčinam: **Mercedol**, kakor piše Doria po Magajnovi knjigi »Trieste in bianco e nero« (9), oziroma rajši **Mrčedou**, kakor izgovarjajo Openci, in še z imenom tretje vrtače, ki naj bi ne ležala daleč od teh dveh in jo dokument iz 17. stoletja imenuje **Pertiduch**. **Mrčedou** razlaga Doria iz apelativa **mrč** »megla«, **Perči duh** (tako sam po dokumentu rekonstruira slovensko ime) pa v skladu z imenom **Prčedou** (naj končno zapišem to ime tudi v narečni obliki!) kot »duh po gnilem«.

Sam si ne upam razlagati ničesar: pot do razlage prvih dveh mikrotoponimov je težavna, noben poskus me ne zadovoljuje: ali je zgrešen, ali je daleč od verjetnosti. Najbližje ti verjetnosti se je dokopal Bezljaj in njegovo previdnost zelo cenim. S kako novo razlago bomo lahko imeli zadoščenje, ko bo hkrati razlagala obe imeni **Prčedou** in **Mrčedou** enako prepričljivo in verjetno.

- (1) Matej Sila, Trst in okolica, Trst 1882, str. 10 in 24.
- (2) Tržaško ozemlje, Ljubljana-Trst 1978, str. 30.
- (3) Petar Skok, Etimologijski rječnik hrvatskega ili srpskega jezika III, Zagreb 1973, str. 28, navaja hercegovski toponim **Prčevi Dō**, ki neizpodbitno pomeni »prčev dol«.
- (4) France Bezljaj, Slovenska vodna imena II, Ljubljana 1961, str. 81.
- (5) Mario Doria, Spigolature toponomastiche carsiche, v *Linguistica XXIV*, Ljubljana 1984, str. 265-237.
- (6) Maks Pleteršnik, Slovensko-nemški slovar II, Ljubljana 1895, str. 23.
- (7) Prav tam.
- (8) Toda stari Openci vedo povedati, da je današnja smrdljiva mlaka bila ob začetku stoletja še jezerce s čisto vodo, pri katerem so Openci napajali živino. Tudi Silova razlaga predpostavlja čisto vodo, uporabno za pranje.
- (9) Mario Magajna, Trieste in bianco e nero, Udine-Trieste 1983.

DOLORES TERSEGLAV

Božje okolje

Pierre Teihard de Chardin

*Čemu se zdaj sprašuješ,
če boš čez leto dni spet tukaj?
Mar veš, če boš takrat sploh živa?*

*Živeli bosta mali divji mački.
(Sveti Frančišek usliši mi to prošnjo!
Ti si mi dal to čudežno prikazen.)
Oblaki bodo pluli,*

*živa bo pesem njim na čast
velikega brata Li-Tai-Poa.
Godli bodo cvrčki in škržati.
Mrak se bo spuščal, slavček vabil.
Na svetlem nebu bo žarela luna,
med črnim trstjem in grmovjem
se bodo vžigale begotne lučke.
Čuk bo klical, žabe svatovale.*

*A tvoje malo, revno hrepenenje
se bo zlilo v neskončni ocean
Ljubezni in Življenja.*

Peterlinova koča na Ukovški planini

Ena izmed koč na položni jasi v bližini planinskega zavetišča »Nordio« pod Ojstrnikom v Kanalski dolini se od nedelje, 15. septembra, dalje imenuje po profesorju Jožetu Peterlinu. Lastnik koč, znani narodni delavec Simon Prescheren, je sklenil dati na razpolago to planinsko zgradbo prosvetnim in kulturnim delavcem s Tržaškega, ki nadaljujejo delo prof. Peterlina, ki je v prvih povojnih letih skupno s številno skupino mladih somišljenikov zanesel v Kanalsko dolino poživljajočo zamisel o slovenski zavesti. To misel je poudaril Simon Prešeren na začetku prisrčne prireditve, ki so se je udeležili svojci rajnega profesorja Peterlina, domačini iz Ukev ter prijatelji iz Trsta. Med njimi je bil pisatelj Alojz Rebula, ki je v priložnostnem nagovoru izrekel občudovanje nad zavestjo kanalskih Slovencev. V imenu Slovenske prosvete iz Trsta se je Simonu Prešernu zahvalil predsednik Marij Maver, kočo pa je blagoslovil Tone Zrnc, slovenski duhovnik iz Kanade, ki se je tiste dni mudil v naših krajih. Lučka Susič je izrekla zahvalne besede v imenu Peterlinovih družinskih članov. Med družabnostjo, ki je sledila, se je oglasila domača pesem iz Ukev, ki je prisotne povezala v spoštljivem spominu na zaslužnega kulturnega in narodnega delavca Jožeta Peterlina.

Simon Prescheren (v sredi) govori pred Peterlinovo kočo na Ukovški planini

DRUŠTVO SLOVENSКИH IZOBRAŽENCEV

Po študijskih dneh DRAGA, ki predstavljajo nekak vrh v delovanju Društva slovenskih izobražencev, se je redna dejavnost društva obnovila v začetku oktobra. Razpored kulturnih večerov tega meseca bomo objavili v prihodnji številki. Na tem mestu spomnimo prijatelje društva samo na dan in uro: srečanja so vsak ponedeljek ob 20.30 v Peterlinovi dvorani v Donizetijevi ulici. Prisrčno vabljeni vsi!

† JOŽEF WUTTE

Na Koroškem je konec avgusta preminul starosta slovenskih duhovnikov biseromašnik Jožef Wutte. Star je bil 87 let. Pokopali so ga v Galiciji.

PEČARIČEVA RAZSTAVA

V prvi polovici septembra je v tržaški Občinski galeriji razstavljal svoja dela slikar samouk Silvij Pečarič. To je bila že peta njegova osebna razstava in druga v omenjenem občinskem razstavnem prostoru. Pečarič ustvarja geometrične like, pri čemer uporablja moderno akrilčno tehniko.

† MIRA MIHELIC

V začetku septembra so v Ljubljani pokopali slovensko pisateljico Miro Mihelič. Za seboj je pustila bogat opus izvirne proze, veliko pa je tudi prevajala iz tujih jezikov. Bila je več let predsednica Društva slovenskih pisateljev in slovenskega PEN kluba. Na njeno željo so jo pokopali v družinskem krogu na ljubljanskih Žalah v petek, 6. septembra.

SVEČE

V Svečah, prijazni vasi pod Karavankami, kjer si je dom, atelje in galerijo ustvaril akademski kipar France Gorše po svoji vrnitvi iz Amerike, prirejajo že nekaj let v začetku septembra slikarsko kolonijo. Pobudo za to prireditev je dalo domače prosvetno društvo »Kočna«. Letošnjega slikarskega srečanja se je poleg umetnikov iz Koroške in Slovenije udeležil tudi Tržačan Edi Žerjal.

Odslej se bo koča imenovala po prof. Jožetu Peterlinu...

SLOVENSKI KULTURNI KLUB

S pričetkom novega šolskega leta je oživel tudi Slovenski kulturni klub. Vsako soboto se ob 18.30 srečujejo mladi na sedežu društva v ulici Donizetti 3. V septembru so še nekako delali obračun poletnih počitnic, za oktober pa načrtujejo resno delo v krožkih. Prvi sestanek so imeli 14. septembra, ko so izvolili delovni odbor in začrtali smernice za delovanje. Naslednjo soboto so posvetili družabnosti. Zadnjo soboto v septembru pa so na temo »Tudi počitnice so šola« spregovorili Maksi Bandelj, Jordan Pisani, Štefan Pahor in Ivan Milič.

BOŽO ZUANELLA

»Ploščo landarske banke«, priznanje, ki ga vsako leto podeljujejo kulturnikom, ki imajo zasluge pri raziskovanju beneškoslovenske zgodovine, so letos podelili gospodu Božu Zuanelli, župniku na Tarčmunu. Božo Zuanella že vrsto let piše zgodovinske in jezikoslovne razprave, ki jih objavlja v raznih revijah in publikacijah, predvsem v mesečniku »Dom«.

NAJSTAREJŠA KNJIGARNA V GORICI

V Gorici so letos pleteti popolnoma prenovili prostore najstarejše goriške knjigarne. Katoliška knjigarna je namreč začela obratovati že leta 1910 in slavi tako letos 75-letnico.

Tako so muzikantje spremljali novoporočenca in svate na letošnji kraški ohceti

TONE KRALJ

9. septembra je poteklo deset let, odkar je v Ljubljani umrl slikar Tone Kralj, ki je na Primorskem poslikal nad 40 cerkva. Ob tej desetletnici pripravljata Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici in Slovenska prosveta iz Trsta veliko antološko razstavo del, ki jih je umetnik ustvaril v naših krajih. Razstavo bodo odprli 26. oktobra v goriškem avditoriju, 11. novembra pa jo bodo prenesli v Peterlinovo dvorano v Trstu. Ob razstavi pripravljajo tudi katalog.

EMA RUDOLFOVA

4. septembra je slavila izreden življenjski jubilej — devetdesetletnico — učiteljica Ema Rudolfova. Rodila se je na Vrabčah, učiteljsiše pa je končala v Ljubljani. Poučevati je začela takoj po prvi svetovni vojni, a so jo italijanske oblasti leta 1928 zaradi njene narodne zavednosti premestile v notranjost Italije. Zato se je že leto kasneje preselila v Jugoslavijo. Na Primorsko se je vrnila po letu 1945. Poučevala je v raznih krajih na Goriškem in Tržaškem. Z vso dušo se je posvečala šoli in se zanjo žrtvovala tudi izven »službenega« časa.

Škof L. Bellomi je obiskal Mačkowlje 25. avgusta. Na steni na levi strani je lep viden križev pot, ki ga je za mačkoljansko cerkev izdelal ak. kipar France Gorše

DOM V TINJAH

Tinjski dom prosvete Sodalitas, ki je last istoimenske slovensko-koroške duhovniške zveze, praznuje letos 25 let svojega obstoja. Dom je postal predvsem po zaslugi rektorja Jožeta Kopejniga pravo duhovno žarišče: tu prirejajo razna kulturna srečanja, predavanja, duhovne vaje, razstave. V Domu smo bili večkrat gostje tudi Tržačani in Goričani, zato vodstvu tudi mi ob srebrnem jubileju iskreno čestitamo.

BOGOMILA DOLJAK

V začetku avgusta je v občinski galeriji v Trstu razstavljala svoje lesene skulpture umetnica Bogomila Doljak. Njene linearne, vitke skulpture v lesu izražajo izredno lirično občutje in izdelan osebni slog.